

A magyarországi közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárok területi megoszlása

Spatial Pattern of Slovak Nationals Participating in Public Education in Hungary

Pregi Lóránt

Pavol Jozef Šafárik
Egyetem Košice,
Természettudományi Kar,
Földrajzi Tanszék
E-mail:
lorant.pregi@upjs.sk

A tanulmány a szlovák állampolgárok részvételét elemzi a magyar közoktatásban, melynek során az Oktatási Hivatal köznevelési adatbázisát felhasználva részletesen bemutatja a magyarországi óvodákban, általános iskolákban és középiskolákban tanuló szlovák állampolgárok területi elhelyezkedését, ezen belül az állandó lakóhely és az intézmény települése közötti kapcsolatokat. A kapcsolatrendszer részletes vizsgálata kimutatta azokat a tényezőket, amelyek a határon átívelő oktatásra hatnak.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy az egyes oktatási szinteken eltérő intenzitású, célú, motivációjú és háttérű mobilitás, illetve nagyobb távolságokat átívelő mozgás figyelhető meg. Az óvodai nevelésben és az alapfokú oktatásban részt vevő szlovák állampolgárok számának fokozatos növekedése és erős határ menti koncentrációja a határhoz közeli szlovák nagyvárosok (Pozsony, Kassa) agglomerációs hatásaként értelmezhető. Az óvodásokhoz és az általános iskolai tanulókhoz minimális, lokális jellegű, a középfokú oktatáshoz már jelentősebb, regionális jellegű oktatási célú mobilitás kapcsolódik. A középiskolások döntően Budapestet és a határtérségben található nagyobb városokat részesítik előnyben. A kibocsátó helyek a legtöbb esetben megegyeznek a nagyobb számú és arányú magyar lakossággal rendelkező határon túli településekkel.

Kulcsszavak:

szlovák állampolgárok
területi mintázata,
oktatási célú mozgás,
közoktatás,
szlovák–magyar határtérség,
határon átívelő
agglomerációk

The study aims at assessing spatial patterns of Slovak nationals participating in pre-primary, primary and secondary public education in the territory of Hungary. The research is based on a detailed statistical and spatial analysis of data provided by the Educational Office of Hungary. The analysis revealed regularities and differences in commuting and spatial distribution of schools where Slovak nationals are studying.

The results show that each considered level of education is featured by different intensity and spatial extent of commuting to schools, as well as the motivation for such commuting. The gradually increasing number of Slovak nationals attending kindergartens and elementary schools and spatial concentration of these commuting flows result from agglomeration processes of the largest Slovak cities – Košice and particularly Bratislava, both located in the Slovak-Hungarian borderland. Nevertheless, spatial extent of commuting flows from Slovakia to kindergartens and elementary schools in Hungary is rather local. Commuting to secondary schools is featured by considerably larger, rather regional extent. Slovak nationals attending secondary schools in Hungary prefer predominantly Budapest and larger cities in the Hungarian-Slovak border region. Vast majority of commuting flows originates from communities in Slovakia with significant proportion of population with Hungarian ethnicity.

Keywords:

spatial pattern
of Slovak nationals,
student mobility,
public education,
Slovak–Hungarian cross-
border region,
cross border agglomerations

Beküldve: 2018. január 24.

Elfogadva: 2018. március 6.

Bevezetés

Az 1957-es Római Szerződésben rögzítettek szerint az Európai Unió olyan gazdasági térséget jelöl, ahol biztosított az áruk, a tőke, a szolgáltatások és az egyének szabad áramlása, más néven a „négy alapszabadság”. A személyek szabad mozgása az unió polgárainak lehetőséget teremt arra, hogy bármely tagországba szabadon utazhassanak, az adott országban letelepedhessenek, munkát vállalhassanak vagy különböző szolgáltatásokat nyújthassanak, illetve vehessenek igénybe, miközben nagyon

fontos a diszkrimináció tilalma. A többi tagországból érkezett polgárok jogosultak az adott ország szociális rendszerének szolgáltatásaira, illetve minden uniós személyre és munkavállalóra ugyanazok a jogok és kötelességek vonatkoznak, mint az adott tagország állampolgáira.

Az Európai Unió 2004-es bővítése az új tagországok polgárainak lehetőséget teremtett a többi tagállamban való munkavállalásra, illetve letelepedésre. A csatlakozást követő években az új tagországból gyorsan növekvő és nagymértékű munkaerő-vándorlás indult el. Sok esetben nemcsak a munkavállalók, hanem családtagjaik mozgása és letelepedése is megfigyelhető, így nem szabad figyelmen kívül hagyni a vándorlás oktatáshoz kapcsolódó hatásait sem. Nagyon fontos kérdés, hogy a munkavállalók és családtagjaik milyen feltétellel vehetik igénybe a befogadó ország közoktatási szolgáltatásait.

A napjaink formálódó globális gazdasági és társadalmi rendszerében a képzettség meghatározó versenyképességi tényezővé vált. Ezzel párhuzamosan sok fiatal a nemzetközi tapasztalatok és a piacképes tudás megszerzésének érdekében továbbtanulásának helyszínét a lakóhelyétől függetlenül, egy másik országban választja meg. Az Európai Unióba való belépéssel nemcsak a munkaerő szabad áramlása vált akadálymentessé, hanem az oktatás nemzetköziesedésének folyamata is elindult a régióban (Berács 2011, Berács 2012, Rohonczy 2012), melynek kiemelkedő megnyilvánulása az oktatási vagy tanulmányi célú mobilitás. Az oktatási célú mozgásban részt vevő diákok szülőföldjük határait átlépve (kibocsátó ország) egy másik ország (befogadó ország) oktatási rendszerét veszik igénybe, ami magyarázható az adott ország magasabb oktatási színvonalával, az igényeknek jobban megfelelő képzési kínálattal, az intézmény jobb elérhetőségével, de döntésük hátterében az adott országban való későbbi továbbtanulási, munkavállalási és letelepedési szándék is állhat.

Tanulmányunkban a magyar–szlovák határtérségben kialakuló, határokon átvéelő mozgások oktatási hatásaival, a szlovák állampolgárságú diákok Magyarországra történő oktatási célú ingázásával foglalkozunk. Részletesen bemutatjuk, hogy a Szlovákiából érkezők és családtagjaik milyen feltételekkel vehetik igénybe Magyarországon a közoktatási szolgáltatásokat. Elemezzük a magyar közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárságú óvodások és diákok számának alakulását, területi elhelyezkedését, a kibocsátó és a befogadó országok területei közötti kapcsolatokat.

Határon átvéelő mozgás a szlovák–magyar térségben

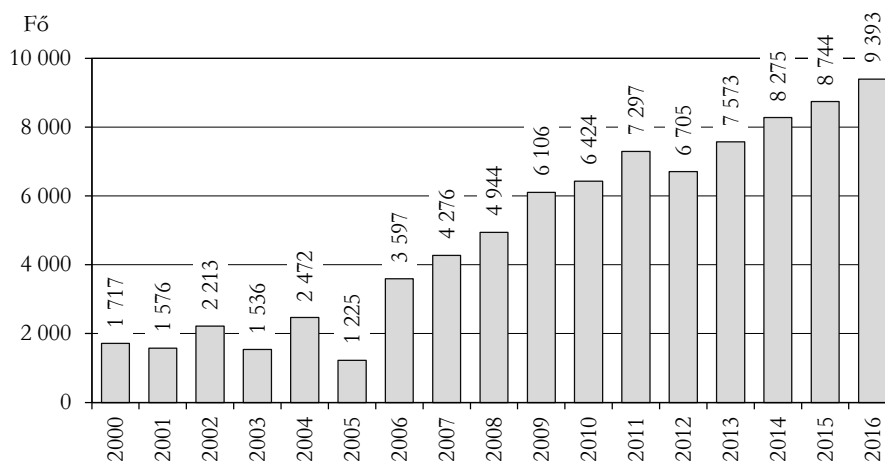
A határtérségekben kialakuló, a határon túlra is kiterjedő mobilitást elsősorban az eltérő politikai, szociális, gazdasági és munkaerőpiaci helyzet váltja ki (Hardi 2009, Van Houtum–Gielis 2006). A szlovák–magyar határvidék már a szocializmus idején is jellemző célterülete volt a határokon átvéelő mozgások különféle formáinak, amelyek elsősorban a munkavállalással és a bevásárlással függtek össze (Jagodič 2010). A rendszerváltás után bekövetkezett politikai változások a külföldre utazás akadályai-

nak megszűnését eredményezték, melynek következtében a 20. század végén a vándorlás intenzitása megnőtt, új mobilitási formák jelentek meg, amelyek gyakran a határon túlra is kiterjedtek (Gödri–Tóth 2010). Miután 2004-ben a két ország csatlakozott az Európai Unióhoz, 2007-ben pedig a schengeni övezethez, a határon átvélő mozgás is egyszerűbbé vált. A szlovák állampolgárok könnyebben jutottak tartózkodási, illetve munkavállalási engedélyhez Magyarországon, ami a munkaerő-vándorlás intenzitásának bővülését eredményezte (Hardi 2008, Gál 2011). A munkavállalók ingázása gyorsan növekvő, intenzív, határon átvélő folyamattá vált. Az ingázók számát 2004 és 2005 között 30 ezerre becsülték (Hardi–Lampl 2008). A szlovák gazdaság gyors fejlődésének, az euró bevezetésének, a foglalkoztatottság bővülésének és a bérek kiegyenlítődének következtében számuk később csökkent, sőt napjainkra az ingázás kétirányúvá vált.

Az uniós csatlakozás a munkaerő-vándorlás növekedése mellett a határon átvélő lakóhelyi mobilitás megindulását is magával hozta (Hardi 2009). Ez a folyamat Európa számos határ menti régiójában megfigyelhető, és olyan vándorlási mozgásokat foglal magába, amikor is a szomszédos ország állampolgárai a határ túloldalán vásárolnak ingatlant és telepednek le (Jagodič 2010). A Magyarországra történő bevándorlás a nemzetközi vándorlási folyamatokban sajátos helyet foglal el, ugyanis a bevándorlók többségét a Kárpát-medence országaiból érkezett határon túli magyarok, az úgynevezett „etnikai emigránsok” teszik ki (Gödri 2004, Gödri–Tóth 2010, Kincses 2014a, Kincses 2014b, Kincses 2014c). A Magyarországon tartózkodó szlovák állampolgárok száma 2000 óta több mint ötszörösére bővült (1. ábra), amiben meghatározó szerepe volt a 2004-es uniós csatlakozásnak is.

1. ábra

A Magyarországon tartózkodó szlovák állampolgárok számának alakulása
Number of Slovak nationals living in Hungary

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján saját szerkesztés.

A schengeni övezetbe tartozó országoknál az országhatárok már nem akadályozzák a határhoz közeli nagyvárosok vonzásterületének bővülését, így határon átívelő agglomerációs övezetek is kialakulnak, melynek következtében az agglomerációs központ vonzáskörzetébe egy másik ország települései is beletartoznak (Reitel 2006, Sohn 2014, Sohn et al. 2009). A Szlovákiából érkező áttelepülők erős északnyugati határ menti koncentrációja (1. táblázat) a Pozsonyban kialakuló és a város környékére ható centripetális erők (agglomeráció, szuburbanizáció) következménye (Hardi 2012, Kincses–Bálint 2016, Péti et al. 2017). A rendszerváltás előtti évtizedekben a nagyobb szlovák városokhoz hasonlóan, Pozsonyban is gyors urbanizáció, azaz a városiasodás folyamata zajlott le, melynek eredménye a lakosságszám jelentős növekedésében nyilvánult meg (Novotný 2016).

1. táblázat

**A Magyarországon tartózkodó szlovák állampolgárok száma
és megoszlása régiók szerint**

Number and spatial pattern of Slovak nationals living in Hungary by region

Régió	2001. évi		2017. évi		2017 a 2001. évi százalékában
	száma, fő	megoszlása, %	száma, fő	megoszlása, %	
Közép-Magyarország	548	34,8	3 422	35,9	624,5
Közép-Dunántúl	153	9,7	1 056	11,1	690,2
Nyugat-Dunántúl	321	20,4	3 151	33,1	981,6
Dél-Dunántúl	80	5,1	229	2,4	286,3
Észak-Magyarország	330	20,9	1 217	12,8	368,8
Észak-Alföld	100	6,3	277	2,9	277,0
Dél-Alföld	44	2,8	167	1,8	379,5
Összesen	1 576	100,0	9 519	100,0	604,0

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján saját szerkesztés.

Az 1990-es évek végén ezt a folyamatot a szuburbanizáció, vagyis a városi lakosság közeli településekre való kiköltözése váltotta fel. Pozsony térségi növekedése, főképp nyugati és déli irányba (különleges, aszimmetrikus elhelyezkedésének következtében a múltban) korlátozva volt. A 21. század első évtizedében kialakult új politikai helyzet, valamint a határrendszer fokozatos liberalizációja lehetővé tette a város agglomerációjának és szuburbanizációjának kiterjedését a határokon túlra is, Magyarország és Ausztria területére (Hardi 2008, Péti 2017, Slavík et al. 2011, Tátrai 2014). Hasonlóan az EU-n belül tapasztalható határokon átívelő szuburbanizációhoz, Pozsony esetében is a legfőbb motivációt az ingatlanárak közötti határozott különbségek jelentették (Ira et al. 2011). Ennek következtében az utóbbi években a szlovák lakosság nagymértékben vásárolt ingatlant a határ magyarországi oldalán, Rajka és Mosonmagyaróvár környékén (Baj 2010, Hardi–Zubriczký 2012, Ira et al. 2011).

Az országhatárok könnyebb átjárhatósága a határ túloldalán található különféle intézmények és szolgáltatások (például oktatási intézmények, egészségügyi szolgáltatások) igénybevételét is lehetővé tették (Jagodič 2010), melynek következtében Magyarország oktatási rendszerében jelentős számban jelentek meg szlovák állampolgárságú, magyar nemzetiségű diákok. A szlovák–magyar oktatási kapcsolatokat elemző kutatás megállapította, hogy a diákok döntő része határ menti térségből érkezik (Reisinger 2008, Reisinger 2010). Ebben az esetben nem arról van szó, hogy egy Magyarországon élő külföldi állampolgár oktatását kell biztosítani, hanem olyan oktatási célú mozgásról, melynek meghatározó része a napi ingázás.

Módszertani megjegyzések

A Magyarországra irányuló oktatási célú mobilitáson belül fontos különválasztani a közoktatásban részt vevő külföldi óvodások és tanulók mobilitását, az egyetemi hallgatók mobilitásától, ugyanis a különböző oktatási szinteken eltérő intenzitású, célú, motivációjú és hátterű mobilitás, valamint nagyobb távolságokat átívelő mozgás figyelhető meg (2. ábra).

2. ábra

Az oktatási célú mobilitás jellege az oktatás szintjeinek nemzetközi meghatározása szerint

The nature of educational mobility according to the International Standard Classification of Education

nemzetközi	<ul style="list-style-type: none"> •ISCED 7 •ISCED 6 •ISCED 5
regionális	<ul style="list-style-type: none"> •ISCED 3
lokális	<ul style="list-style-type: none"> •ISCED 2 •ISCED 1 •ISCED 0

Forrás: Teperics (2012) alapján saját szerkesztés.

A külföldi óvodások és általános iskolások Magyarország oktatási rendszerében való megjelenése mögött nem feltétlenül húzódik meg tudatos és önálló döntés. Tisztán oktatási célú mobilitás helyett a legtöbb esetben a szülők munkavállalási, letelepedési vagy egyéb célok miatt Magyarországon tartózkodnak, ennek következtében gyermekeik óvodai nevelését és tanítását is itt oldják meg. Az óvodai nevelésnél (ISCED 0) és az alapfokú oktatásnál (ISCED 1, 2) legfeljebb lokális jellegű

mozgás jellemző, hiszen a szűken vett tanulmányi célú vándorlás csak az országhatár mentén elhelyezkedő magyarok által lakott települések között alakult ki (Reisinger 2010, Teperics 2012).

A középfokú oktatáshoz (ISCED 3) már nagyobb vonzáskörzetű, regionális jellegű tanulmányi célú mobilitás kapcsolódik. A középiskoláknál kistérségekre (járásokra), megyékre, de az egész Kárpát-medencére kiterjedő vonzásokat figyelhetünk meg. A középiskolások tanulmányi célú ingázása már nemcsak az oktatási intézmény földrajzi közelségével magyarázható, hanem fontos szerepet játszik az iskola képzési kínálata (például a magyar nyelvű középfokú képzés hiánya a kibocsátó országban) és annak minősége is. A döntés mögött megjelenhet a későbbi továbbtanulási szándék is, ugyanis azok, akik Magyarországon államilag támogatott képzésben kívánnak részt venni, a sikeres felvételre nagyobb esélyt látnak, ha magyar középiskolában tanulnak és szereznek érettségit (Reisinger 2008, Teperics 2012).

A hallgatói mobilitás már egyértelműen nemzetközi jellegű, nagyobb távolságokat is átívelő, hiszen a magyarországi felsőoktatási intézményekben – a szomszédos országokból érkező hallgatók mellett – jelen vannak Európa, sőt más kontinensek országainak állampolgárai is (Császár–Wusching 2016, Erőss et al. 2011, Pusztai et al. 2016, Pusztai–Nagy 2005, Rédei 2006, Rédei 2014, Szemerszki 2005, Horváth 2004, Takács–Kincses 2013a, Takács–Kincses 2013b, Takács et al. 2013).

A tanulmányban a Magyarország közoktatásában (ISCED 0,1,2,3) részt vevő szlovák állampolgárokat vizsgáltuk. A rendelkezésünkre álló adatforrások alapján a szlovák állampolgárságú óvodások és diákok területi jellegzetességeinek kutatása során két esetet különítettünk el:

1. A szülők munkavállalás vagy egyéb célok miatt Magyarországon telepedtek le, így a gyermekük is az országban tanul (az óvodás vagy a diák magyarországi lakóhellyel rendelkezik).
2. A család nem Magyarországon él, viszont a gyermekük Magyarországon tanul (az óvodás vagy a tanuló bejelentett lakóhelye Szlovákiában van).

Az első esetben a határokon átívelő különféle mozgások oktatási hatásait, a másodikban pedig tisztán oktatási vagy tanulmányi célú mobilitást, ingázást figyelhetünk meg. A kutatásunk célja megvizsgálni e mozgások időbeni dinamikáját és irányát, illetve a magyar közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárok területi jellegzetességét.

Külföldi állampolgárok a magyar közoktatásban

A külföldi állampolgárok magyarországi tanulmányainak folytatásáról a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 51. Nemzetközi vonatkozású rendelkezések 92. §-a rendelkezik. Ez a paragrafus határozza meg azokat a feltételeket, amelyeknek a Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárnak meg kell felelnie. Az óvodai nevelést, a kollégiumi ellátást, a pedagógiai szakszolgálatokat, továbbá – ha a

magyar jogszabályok szerint a tanköteles kort eléri – az iskolai oktatást a magyar állampolgárokéval azonos feltételekkel veheti igénybe, azaz nem kell tandíjat fizetnie. A törvény alapján a külföldi kiskorú állampolgár akkor válik óvodai ellátásra jogosulttá, továbbá tankötelessé Magyarországon, ha:

1. menekült, oltalmazott, menedékes, valamint a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 25/B. § (1) bekezdés b) pontja alapján befogadott jogállású;
2. a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogát Magyarországon gyakorolja;
3. a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény hatálya alá tartozik, és bevándorolt vagy letelepedett jogállású, vagy Magyarország területén való tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkezik.

A 2. és a 3. feltétel csak akkor gyakorolható, ha a szülő és a gyermek három hónapot meghaladó tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkezik. Az óvodai nevelést, az alap- és középfokú oktatást magyar állampolgárokkal azonos feltételek szerint veheti igénybe az a külföldi állampolgár is, aki az oktatásért felelős miniszter meghívólevelével rendelkezik. Az a külföldi állampolgár, aki nem teljesíti a törvényben előírt feltételeket, illetve ha nemzetközi szerződés vagy jogszabály másképp nem rendelkezik, az óvodai, az iskolai és a kollégiumi ellátásért, továbbá a pedagógiai szakszolgálat igénybevételeért díjat fizet, melynek mértéke megegyezik a tanuló taníttatásának költségeivel. A törvény 92. paragrafusának 8. pontja lehetőséget ad a köznevelési intézmény vezetőinek a fenntartó által meghatározott szabályok szerint a tandíj mérséklésére vagy annak teljes elengedésére.

A hazai óvodások és diákok száma a magyarországi köznevelési intézményekben a rendszerváltás óta folyamatosan csökken. Míg az 1990/1991-es tanévben Magyarországon összesen 2,1 millió fő vett részt a közoktatásban, számuk 2001-re 1,9 millióra, 2015-re pedig 1,6 millió főre mérséklődött. Ez az alacsony születési számmal (Berde–Németh 2014), az erőteljes – leginkább a szülőképes korúakat érintő – kivándorlással, illetve a népesség elöregedésével magyarázható (Hablicsek 2004).

A külföldi állampolgároknál viszont épp ellenkező folyamatokat figyelhetünk meg. Számuk és arányuk a 2000-es éveket követően tanévenként változó mértékben, de emelkedik. Míg a magyarországi közoktatásban részt vevő külföldi állampolgárok száma a 2001/2002-es tanévben 9,9 ezer fő, addig a 2015/2016-os tanévben már 15,2 ezer fő volt. A külföldi óvodások és tanulók aránya az összes tanulói létszám 0,9 százalékát adta, arányuk a 2001/2002-es tanévhez viszonyítva 0,4 százalékponttal emelkedett (2. táblázat).

Érdekes változást figyelhetünk meg a külföldi óvodások és diákok megoszlását vizsgálva. A 2001/2002-es tanévben a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldieknek (összesen 9 934 fő) a kétharmada (6 615 fő) a szomszédos országokból érkezett (Ukrajna, Románia, Szerbia, Szlovákia). A 2015/2016-os tanévben a külföldi állampolgárok száma 15 224 főre nőtt, a kiemelt négy szomszédos országból ér-

kező óvodások és tanulók száma 5 709 főre, arányuk pedig 40% alá csökkent a külföldi állampolgárok csoportján belül (3. táblázat).

2. táblázat

A magyarországi köznevelési intézményekben tanuló magyarországi és külföldi óvodások, diákok számának alakulása

Number of Hungarian and foreign nationals studying in public kindergartens, elementary and secondary schools in Hungary

Oktatási szint	A magyarországi ^{a)}			A külföldi		
	óvodások és diákok száma					
	1990/1991	2001/2002	2015/2016	1990/1991	2001/2002	2015/2016
Óvodai nevelés	391 950	342 285	321 012	..	1 048	3 108
Alapfokú oktatás	1 177 612	947 037	747 616	..	3 561	7 440
Középfokú oktatás	585 390	649 118	524 167	..	5 325	4 676
Összesen	2 154 952	1 938 440	1 592 795	..	9 934	15 224

^{a)} Nappali rendszerű- és felnőttoktatásban részt vevők száma.

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

3. táblázat

A magyarországi köznevelési intézményekben részt vevő külföldi állampolgárságú óvodások és diákok száma, aránya

Number and proportion of foreign students in public kindergartens, elementary and secondary schools in Hungary

Megnevezés	Külföldi diákok összesen	Ezen belül:				
		ukrajnai	romániai	szerbiai	szlovákiai	egyéb külföldi
		2001/2002-es tanév				
Száma, fő	9 934	1 421	3 379	1 044	771	3 319
Megoszlása, %	100,00	14,30	34,01	10,51	7,76	33,41
		2015/2016-os tanév				
Száma, fő	15 224	835	3 085	784	1005	9 515
Megoszlása, %	100,00	5,48	20,26	5,15	6,60	62,51

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

A két tanév között jelentősen csökkent az Ukrajnából és a Szerbiából érkező óvodások és diákok száma, amelynek egyik feltételezhető oka a 2010. augusztus 20-ától hatályba lépett állampolgársági törvény. Takács és Kincses (2013a) szerint az állampolgársági jogok folytán hosszabb távon a szerbiai és az ukrajnai állampolgárok növekvő arányát lehet feltételezni, akik magyar állampolgárként fognak a magyar oktatásban

részt venni. A 2010-től hatályos szlovák állampolgársági törvény értelmében Szlovákia állampolgára egy idegen ország állampolgárságának megszerzésével elveszíti szlovák állampolgárságát. Ennek következtében az onnan érkező diákok feltételezhetően a magyarországi oktatási intézményekben nem magyar állampolgárként jelennek meg.

Az 2001/2002-es tanévhez képest, az ukrainai és a szerbiai állampolgárokhoz hasonlóan, a Romániából érkező óvodások és diákok száma is csökkent. A szomszédos országok közül egyedül a szlovák állampolgároknál történt (létszámbeli) növekedés. A 2015/2016-os tanévben a köznevelési intézmények külföldi diákjai közül legtöbben Romániából és Szlovákiából érkeztek Magyarországra a szomszédos országokból.

A hazai közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárok számának vizsgálata azt mutatja, hogy a középfokú oktatásban nagyobb számban és arányban vannak jelen, mint a többi oktatási formánál, számuk viszont a 2006/2007-es tanévtől fokozatosan mérséklődött (4. táblázat).

4. táblázat

**A szlovák állampolgárságúak száma az óvodai nevelésben,
az alapfokú és a középfokú oktatásban**

Number of Slovak nationals in public kindergartens, elementary and secondary
schools in Hungary

Tanév	Óvodai nevelés	Alapfokú oktatás	Középfokú oktatás	Összesen
2001/2002	7	46	718	771
2002/2003	8	48	695	751
2003/2004	16	58	806	880
2004/2005	13	76	843	932
2005/2006	16	71	871	958
2006/2007	15	88	939	1 042
2007/2008	25	100	812	937
2008/2009	23	106	776	905
2009/2010	60	204	726	990
2010/2011	65	223	619	907
2011/2012	74	249	561	884
2012/2013	98	245	515	858
2013/2014	139	242	457	838
2014/2015	180	261	458	899
2015/2016	239	310	456	1005
2016/2017	289	359	471	1119

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

Eltérő folyamatokat figyelhetünk meg az óvodai nevelésnél és az alapfokú oktatásnál. Az uniós csatlakozást és a 2007-es schengeni övezetbe való belépést követően

jelentősen nőtt a szlovák állampolgárságú, szlovák nemzetiségű óvodások és általános iskolások száma az országban. Ez egyrészt magyarázható a határok könnyebb átjárhatóságával, másrészt a határokon átvélő mozgások (munkavállalási célú vándorlás, Pozsony agglomerációja) oktatási hatásaival. Míg a 2008/2009-es tanévben az óvodai nevelésben és az alapfokú oktatásban részt vevő szlovák állampolgárok mindegyike magyar nemzetiségű volt, addig az Oktatási Hivatal 2015-ös adatai alapján az óvodások kétharmada, az általános iskolások fele volt szlovák nemzetiségű.

Területi elemzés

A tanulmány célja az Oktatási Hivatal köznevelési adatbázisa alapján feltérképezni a magyarországi közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárok állandó lakóhelyét, oktatási helyszíneit, illetve kapcsolatot találni a külföldi és a magyar területek között. A kutatás során külön vizsgáltuk a szlovákiai és a magyarországi állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárokat, ami lehetővé tette annak kimutatását, hogy az egyes oktatási szinteknél milyen arányban fordulnak elő tisztán oktatási célú, illetve a határokon átvélő különféle mozgások. A tanulmányozott területi szint Magyarországnál a NUTS 3¹ (megyei szint) és a LAU 2² (települési szint), Szlovákiánál a LAU 1 (járési szint) és a LAU 2 (települési szint), ahol részletes adatokat közöltünk a két vizsgált tanévre (2013/2014-es, 2016/2017-es) az oktatási szintek szerint (ISCED 0, ISCED 1, 2 és ISCED 3). A rendelkezésünkre álló adatok alapján bemutatjuk, hogy Magyarország mely településein nevelnek és oktatnak szlovák óvodásokat és diákokat, továbbá a közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárok mely szlovákiai településekről érkeznek. Az elemzés során az eredeti, szlovákiai lakóhelyeket járási szinten (LAU 1) két csoportra osztottuk, amelyek teljesen lefedik az országot. Az első csoportba a Magyarországgal határos járásokat (Pozsonyi I., II., III., IV., V. járás együtt, Szenci, Dunaszerdahelyi, Komáromi, Érsekújvári, Lévai, Nagykürtösi, Losonci, Rimaszombati, Nagyrőcei, Rozsnyói, Kassa-vidéki, Tőketerebesi járás) soroltuk, a második csoportba pedig a többi, Magyarországgal nem határos járásokat. Magyarországnál megyei (NUTS 3) szinten három csoportot különítettünk el: határ menti megyék (Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), Budapest és egyéb megyék.

¹ A NUTS-rendszer (angolul Nomenclature of Territorial Units for Statistics, franciául Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques, magyarul Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája) Európai Unió Statisztikai Hivatala (EUROSTAT) által készített földrajzi alapú kódolási rendszer, amelyet annak érdekében hoztak létre, hogy megteremtse a regionális statisztikák számára a területi szintek egységes rendszerét. NUTS 1-es szinten Magyarország három országrészre oszlik. A NUTS 2 hét tervezési-statisztikai régióból áll, a NUTS 3-as szint pedig a megyéknek és Budapestnek felel meg.

² A LAU jelentése Local Administrative Units, vagyis helyi adminisztratív egység. LAU 1 szintnek Magyarországon a járások felelnek meg. A LAU 2 szintet mindenhol meghatározták, ami az önkormányzatokat vagy az azokkal egyenértékű egységeket jelenti.

Óvodai nevelés

Az utóbbi 15 évben a magyarországi közoktatásban részt vevő szlovák állampolgároknál jelentős változás az óvodásoknál történt (4. táblázat), számuk a 2007-es schengeni csatlakozást követően egyre nagyobb mértékben nőtt.

A vizsgált két tanév (2013/2014-es és a 2016/2017-es) között a szlovák állampolgárságú óvodások száma 150 fővel, azaz 108%-kal emelkedett. Az 5. táblázat adatai alapján egyértelműen megállapítható, hogy az óvodai nevelésnél az oktatási célú mozgások helyett inkább a határokon átívelő vándorlás oktatási hatásai jellemzők, ugyanis a magyarországi óvodai nevelésben részt vevő szlovák állampolgárságú gyermekek 96%-a magyarországi állandó lakóhellyel rendelkezik, és valamivel több mint 65%-a szlovák nemzetiségű. Az óvodások jelentős része Budapestre (31 és 62 fő), illetve a határ menti (Győr-Moson-Sopron (46 és 135 fő) és Borsod-Abaúj-Zemplén (7 és 28 fő)) megyék intézményeiben összpontosul, vagyis azokban a régiókban, ahol a legmagasabb a Magyarországon tartózkodó szlovák állampolgárok száma (1. táblázat). Az óvodai nevelésnél oktatási célú ingázás csak minimális mértékben, közvetlenül a határ két oldalán található települések esetén jellemző. A két vizsgált tanévben csak 3, illetve 11 szlovák állandó lakóhellyel rendelkező óvoda járt Magyarországon óvodába.

5. táblázat

A magyarországi óvodai nevelésben részt vevő szlovák állampolgárok száma az állandó lakóhely országa és területi csoportok szerint

Number of Slovak pupils in public kindergartens by country of permanent residence and territorial units in Hungary

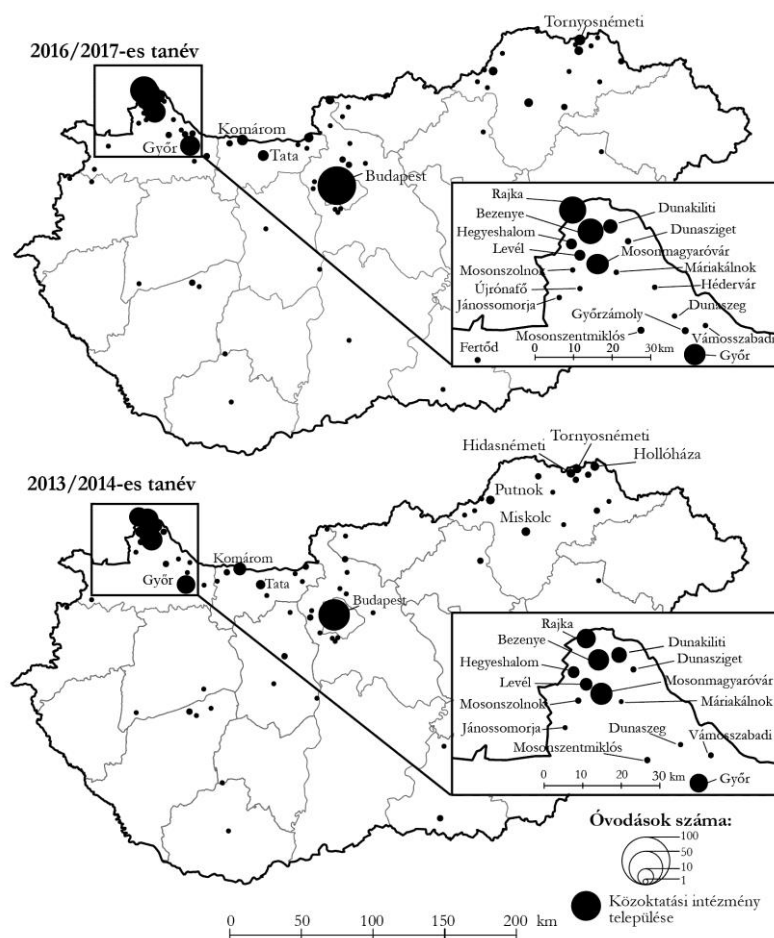
Területi csoportok	Szlovákia		Magyarország
	Magyarországgal határos	egyéb (Magyarországgal nem határos)	
	járása		
	2016/2017-es tanév		
Határ menti megyék	6	1	202
Budapest	3	1	62
Egyéb megyék	—	—	14
Összesen	9	2	278
	2013/2014-es tanév		
Határ menti megyék	3	—	90
Budapest	—	—	31
Egyéb megyék	—	—	15
Összesen	3	—	136

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

A szlovák állampolgárságú óvodások számának növekedése és erős északnyugati határ menti koncentrációja (3. ábra) szorosan összefügg Pozsony szuburbanizációjával, ami a 2004-es uniós csatlakozást követően kiterjedt az országhatáron túlra, Magyarország területére is. A szlovák fővárosból kiköltözők számára kedvelt célterület a Rajka és Mosonmagyaróvár közötti térség (Baj 2010). Budapest mellett a legtöbb szlovák állampolgárságú kisgyermek a pozsonyi szatellit térség településeinek óvodáiba jár (Rajka, Dunakiliti, Bezenye, Mosonmagyaróvár).

3. ábra

A magyarországi óvodai nevelésben részt vevő magyarországi állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárságú óvodások száma
Number of Slovak pupils in public kindergartens, having permanent residence in Hungary

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

Minden esetben igaz, hogy az óvodások és a szülők is az adott térségben laknak, tehát Magyarországra áttelepültek. Kisebb mértékű területi koncentráció figyelhető meg Kassa vonzáskörzetében is, ahol az óvodások számának növekedése a pozsonyihoz hasonló dekoncentrációs folyamatokkal magyarázható (Péti et al. 2017). A 3. ábrán látható, hogy az óvodások többsége a szlovák–magyar államhatárhoz közeli települések intézményeit látogatják.

Alapfokú oktatás

Az óvodai neveléshez hasonló folyamatok játszódnak le az alapfokú oktatásnál is (4. táblázat). A szlovák állampolgárságú általános iskolások számának alakulása és területi elhelyezkedése (6. táblázat) nagymértékben megegyezik az óvodásokéval. Az alapfokú oktatásnál is megállapítható a tanulók számának fokozatos emelkedése és határ menti koncentrációja.

6. táblázat

A magyarországi alapfokú oktatásban részt vevő szlovák állampolgárok száma az állandó lakóhely országa és területi csoportok szerint
Number of Slovak pupils in elementary schools by country of permanent residence and territorial units

Területi csoportok	Szlovákia		Magyarország
	Magyarországgal határos	egyéb (Magyarországgal nem határos)	
	járása		
	2016/2017-es tanév		
Határ menti megyék	24	–	214
Budapest	4	1	80
Egyéb megyék	4	1	31
Összesen	32	2	325
	2013/2014-es tanév		
Határ menti megyék	16	–	147
Budapest	4	3	53
Egyéb megyék	–	–	19
Összesen	20	3	219

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

Az alapfokú oktatásnál ki kell emelni, hogy a diákok 90%-a Magyarországon él, így hasonlóan az óvodai neveléshez, a szlovák állampolgárok megjelenése a magyarországi általános iskolákban nem az oktatási célú ingázás, hanem a lakóhelyi mobilitás következménye. A legtöbb tanuló a fővárosban (53 és 80 fő), valamint a határ

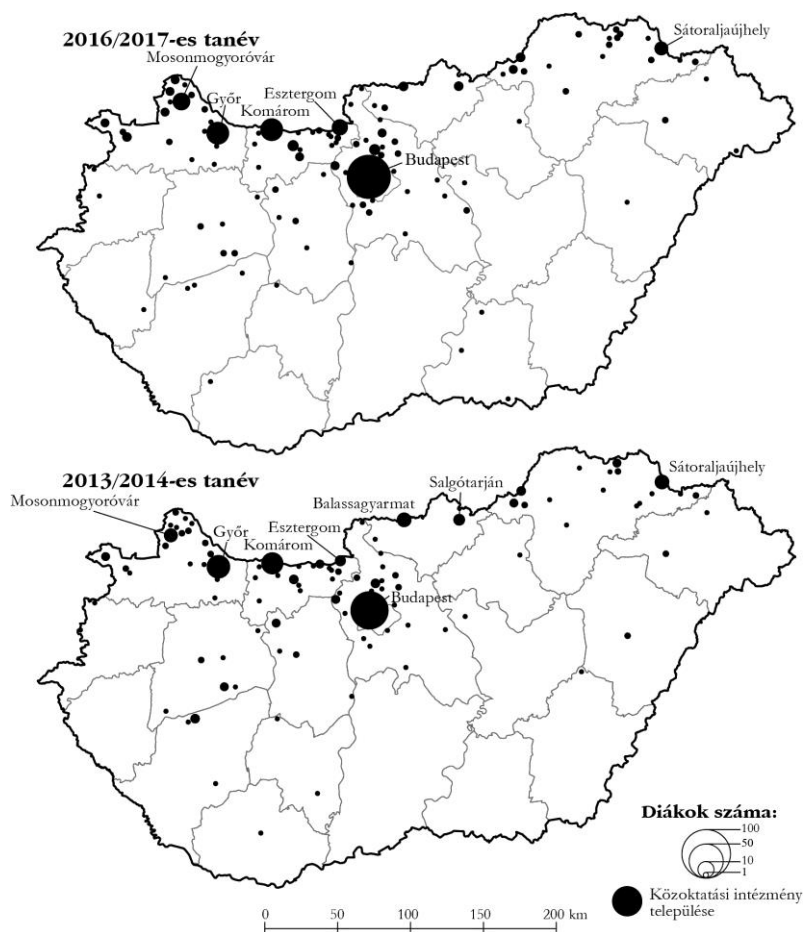
menti megyékben (Győr-Moson-Sopron megye 36 és 58 fő, Komárom-Esztergom megye 41 és 62 fő, Pest megye 29 és 40 fő, Nógrád megye 11 és 14 fő, Borsod-Abaúj-Zemplén megye 35 és 36 fő) elhelyezkedő iskolákban tanul.

Pozsony és Kassa határon átívelő szuburbanizációja igaz kisebb mértékben, de az általános iskolai tanulók területi elhelyezkedésénél is érezteti hatását. Budapest a települések között központi szerepet tölt be (4. ábra).

4. ábra

**A magyarországi alapfokú oktatásban részt vevő magyarországi állandó lakó-
hellyel rendelkező szlovák állampolgárságú diákok száma**

Number of Slovak pupils in elementary schools, having permanent residence
in Hungary

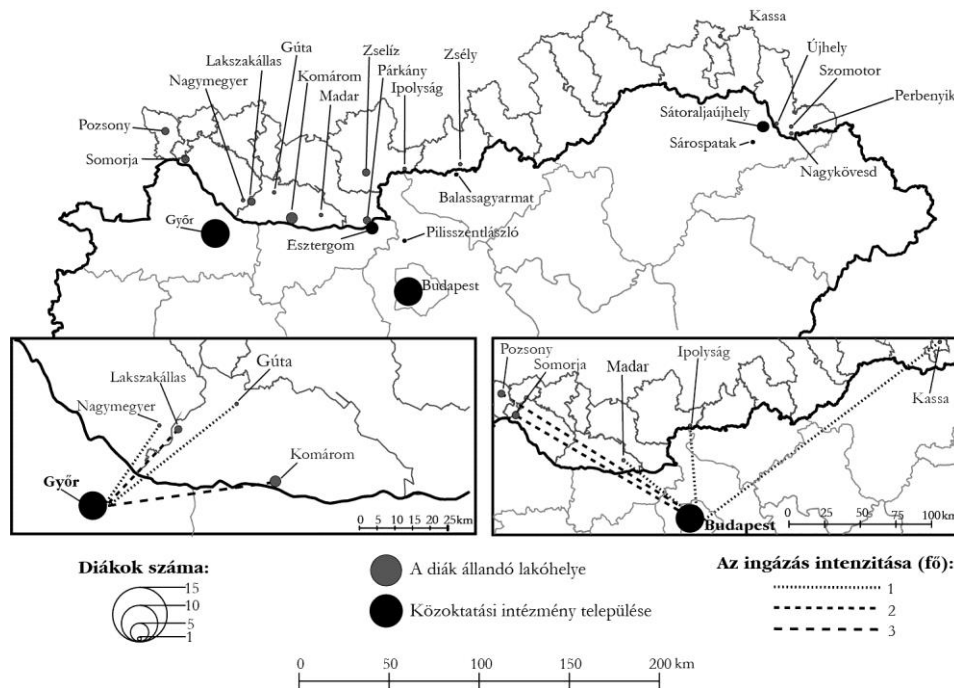
Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

A főváros mellett a legtöbb tanuló a határ menti nagyobb városokban tanul (Mosonmagyaróvár, Győr, Komárom, Esztergom, Balassagyarmat, Salgótarján, Sátoraljaújhely). Az óvodai neveléssel ellentétben szlovák állampolgárságú diákok nagyobb számban jelennek meg Szlovákiával nem határos megyék településeinek az intézményeiben is.

Számottevő oktatási célú vándorlás az alapfokú oktatásnál sem fordul elő. A 2013/2014-es tanévben 23, a 2016/2017-es tanévben 34 Szlovákiában élő diák tanult Magyarországon, akik csaknem kétharmada Győrbe és Budapestre járt iskolába. Az 5. és a 6. ábra szerint a tanulók döntő része a közoktatási intézményhez közel lévő határ menti térség településeiről érkeznek, esetükben napi ingázást feltételezhetünk. Budapestnél, Pécsnél és Fonyódnál minden bizonnyal arról van szó, hogy a szülők munkavállalás vagy egyéb célok miatt Magyarországon dolgoznak, így iskoláskorú gyermekeik taníttatását az adott városban oldják meg.

5. ábra

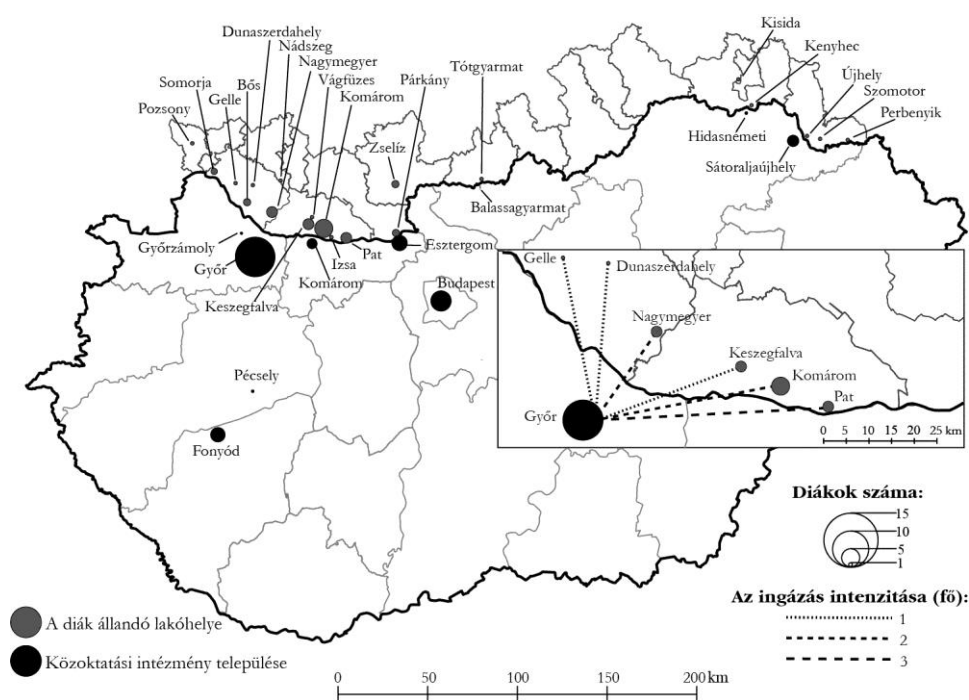
A magyarországi alapfokú oktatásban részt vevő szlovákiai állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárságú diákok száma a 2013/2014-es tanévben
Number of Slovak pupils in elementary schools in 2013/14 school-year, having permanent residence in Slovakia

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

6. ábra

A magyarországi alapfokú oktatásban részt vevő szlovákiai állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárságú diákok száma a 2016/2017-es tanévben
Number of Slovak pupils in elementary schools in 2016/17 school-year, having permanent residence in Slovakia

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

Középfokú oktatás

A Magyarországon tanuló szlovák állampolgárságú középiskolások egyik sajátossága az etnicitás, ugyanis nagy részük magyar nemzetiségű tanuló. Esetünkben az óvodai neveléstől és az alapfokú oktatástól ellentétes folyamatokat figyelhetünk meg. Egyrészt számuk a 2006/2007-es tanévtől fokozatosan csökken (4. táblázat), ami magyarázható a szlovákiai magyarok számának mérséklődésével is, másrészt viszont körükben nagyobb arányban fordul elő oktatási célú mozgás (7. táblázat), ugyanis a tanulók többsége a határ túloldaláról érkezik. Esetünkben olyan tanulmányi célú mozgás figyelhető meg, amely vagy napi ingázást jelent a határon át, vagy csak az oktatás idejére jelent tartózkodást.

7. táblázat

A magyarországi középfokú oktatásban részt vevő szlovák állampolgárok száma az állandó lakóhely országa és területi csoportok szerint

Number of Slovak students in secondary schools of Hungary by country of permanent residence and territorial units

Területi csoportok	Szlovákia		Magyarország
	Magyarországgal határos	egyéb (Magyarországgal nem határos)	
	járása		
	2016/2017-es tanév		
Határ menti megyék	184	12	75
Budapest	56	7	96
Egyéb megyék	26	—	15
Összesen	266	19	186
	2013/2014-es tanév		
Határ menti megyék	106	11	173
Budapest	27	2	90
Egyéb megyék	18	3	27
Összesen	151	16	290

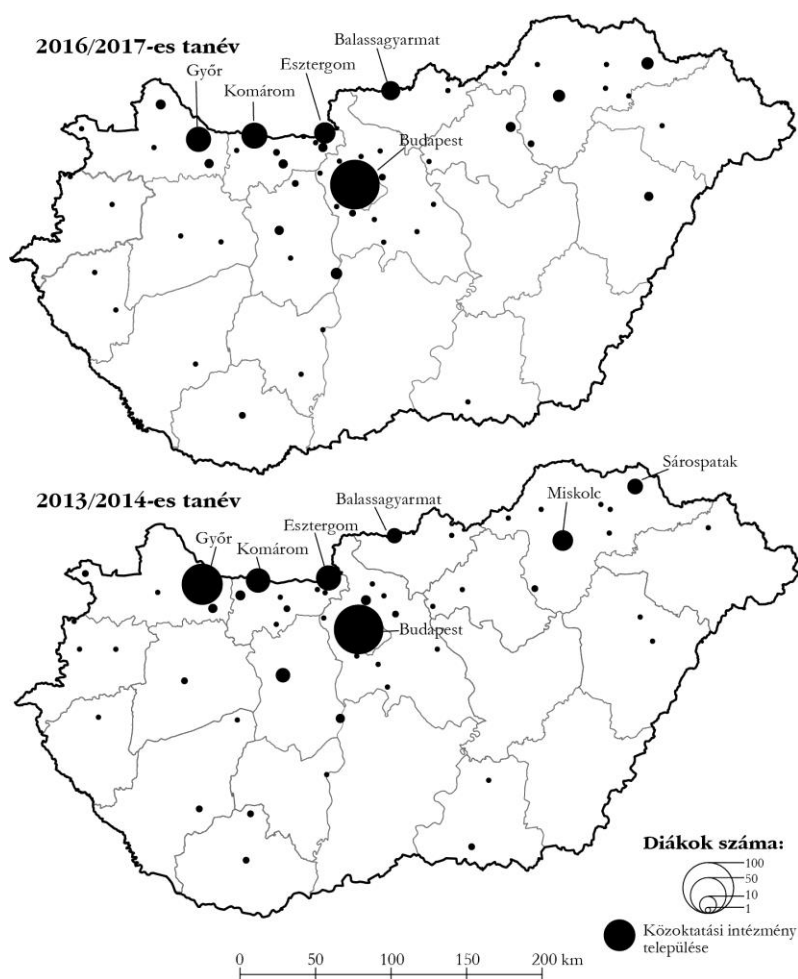
Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

Budapest és a határ menti megyék központi szerepe a középfokú oktatásnál is megállapítható. A legtöbb magyarországi állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárságú diák Budapesten és a határ menti nagyobb városokban tanul (7. ábra).

A középfokú oktatásban mindkét vizsgált tanévben jelentős, nagyobb vonzáskörzetű oktatási célú mobilitást figyelhetünk meg (8. ábra). Az oktatási célú mozgások koncentráltak, a legtöbb Szlovákiából érkező tanuló Budapesten és a kibocsátó településhez közeli nagyobb városokban (Győr, Komárom, Esztergom, Balassagyarmat, Miskolc, Sátoraljaújhely, Sárospatak) folytatja tanulmányait. A kibocsátó helyek a legtöbb esetben megegyeznek a nagyobb számú és arányú magyar lakossággal rendelkező határon túli településekkel (Komárom, Párkány, Dunaszerdahely, Ipolyság, Tornalja, Zselíz, Gúta, Nagymegyer, Bős). Tehát a diákok legnagyobb része az adott oktatási intézményhez közeli régióból, településről érkezik, az egész országra kiterjedő vonzásokat csak Budapestnél figyelhetünk meg.

7. ábra

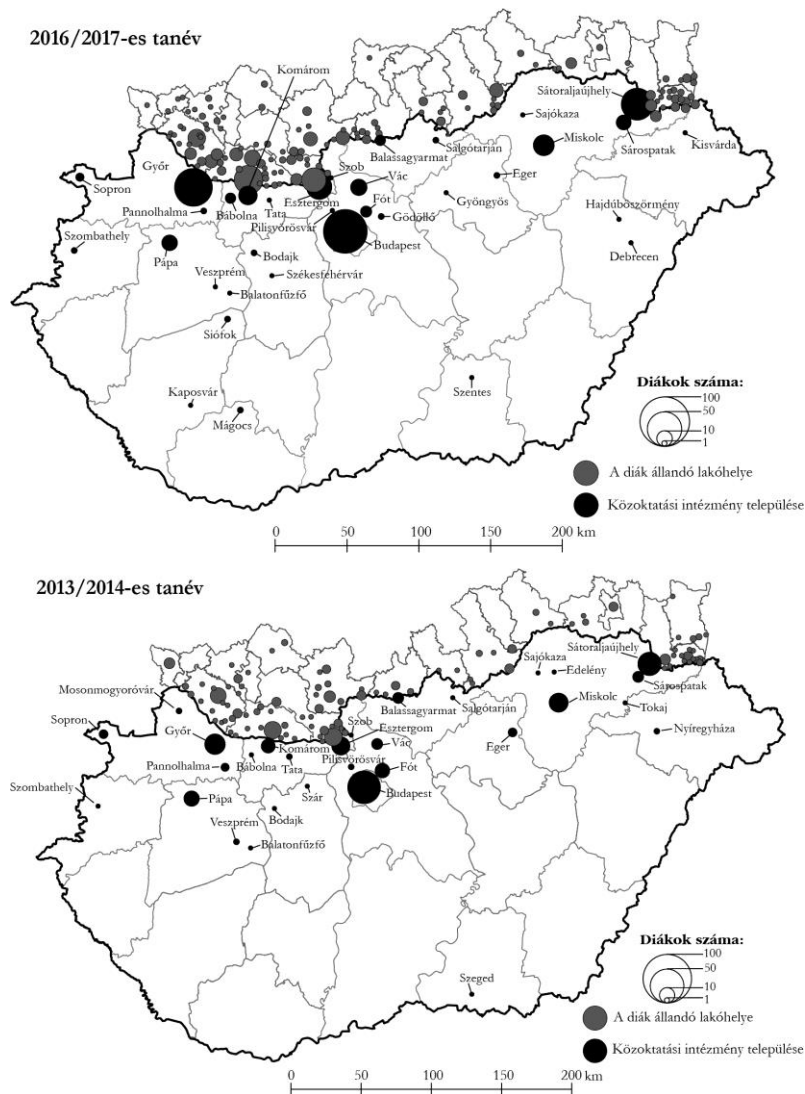
A magyarországi középfokú oktatásban részt vevő magyarországi állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárságú diákok száma
Number of Slovak students in secondary schools of Hungary,
having permanent residence in Hungary

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

8. ábra

A magyarországi közép fokú oktatásban részt vevő szlovákiai állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgárságú diákok száma
Number of Slovak students in secondary schools,
having permanent residence in Slovakia

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

A tanulók a lakóhelyük távolsága szerint napi ingázók, illetve kollégisták. A magyarországi középiskolákba irányuló oktatási célú mobilitást több tényező is befolyásolhatja. Az iskolaválasztásban a földrajzi közelség mellett fontos szerepet játszhat a képzési kínálat és az oktatási színvonal, de a későbbi továbbtanulási szándék is megjelenhet. Sok esetben a diák azért tanul Magyarországon, mert Szlovákiában az adott szakirányban nincs magyar nyelvű képzés, vagy alacsonyabb az oktatási színvonal. Ezért a Magyarországon tanuló szlovák állampolgárságú diákok döntő része (8. táblázat), az általános iskola befejezése után magyarországi szakközépiskolákban és szakiskolákban folytatják tovább tanulmányaikat. Jelentős oktatási célú ingázás figyelhető meg Győr (leginkább a dunaszerdahelyi és galántai járásból), Komárom (a szlovákiai Komáromból, Esztergom (Párkányból), Budapest és Sátoraljaújhely (a tőketerebesi és nagymihályi járásból) irányába is.

8. táblázat

A magyarországi szakközépiskolákban és szakiskolákban tanuló szlovák állampolgárok száma az állandó lakóhely országa és területi csoportok szerint

Number of Slovak students in secondary vocational schools by country of permanent residence and territorial units

Területi csoportok	Szlovákia		Magyarország
	Magyarországgal határos	egyéb (Magyarországgal nem határos)	
	járása		
	2016/2017-es tanév		
Határ menti megyék	121	5	51
Budapest	34	6	26
Egyéb megyék	13	—	4
Összesen	168	11	81
	2013/2014-es tanév		
Határ menti megyék	57	5	122
Budapest	12	2	48
Egyéb megyék	5	2	11
Összesen	74	9	181

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

A gimnáziumok azok számára lehetnek vonzóak, akik mindenképpen magyarországi felsőoktatási intézményben szándékoznak továbbtanulni. A szakközépiskolákkal ellentétben a gimnáziumokban tanuló szlovák állampolgárok nagyobb része magyarországi állandó lakóhellyel rendelkezik (9. táblázat). Az oktatási célú mobilitás kisebb mértékű, mint a szakközépiskolásoknál, viszont hasonló területi koncentráció

figyelhető meg a gimnazistáknál is. A nyugati országrészen a legtöbb szlovák állampolgárságú gimnazista Győrben, Komáromban és Esztergomban tanul, Budapest központi szerepe továbbra is megállapítható, keleten pedig az oktatási mobilitás döntő része Sárospatak felé irányul.

9. táblázat

**A magyarországi gimnáziumokban tanuló szlovák állampolgárok száma
az állandó lakóhely országa és területi csoportok szerint**

Number of Slovak students in secondary grammar schools in Hungary by country
of permanent residence and territorial units

Területi csoportok	Szlovákia		Magyarország
	Magyarországgal határos	egyéb (Magyarországgal nem határos)	
	járása		
	2016/2017-es tanév		
Határ menti megyék	63	7	24
Budapest	22	1	70
Egyéb megyék	13	–	11
Összesen	98	8	105
	2013/2014-es tanév		
Határ menti megyék	49	6	51
Budapest	15	–	42
Egyéb megyék	13	1	16
Összesen	77	7	109

Forrás: Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017.

Összefoglalás

A tanulmány az Oktatási Hivatal adatbázisát használva a magyarországi közoktatásban részt vevő szlovák állampolgárságú óvodások és diákok területi aspektusait vizsgálta.

A kutatás során bebizonyosodott, hogy Magyarország közoktatási rendszerében a szlovák állampolgárok részvétele jelentős, számuk 2001 és 2017 között 6-szorosára emelkedett. Míg az óvodások és az általános iskolai tanulók száma az Európai Unióhoz való csatlakozást követően fokozatosan nő, addig a középiskolásoknál ellentétes folyamatokat figyelhetünk meg.

Feltűnő, hogy az óvodai nevelésben és az alapfokú oktatásban egyre nagyobb számban és arányban jelennek meg nem magyar nemzetiségű, szlovák állampolgárok, ami az északi és a keleti határon átívelő agglomerációkkal magyarázható, ugyanígy az agglomerációs folyamatokban nem csak magyar nemzetiségűek vesznek részt.

Az agglomerációs folyamatok és a szlovák–magyar határon átívelő lakóhelyi mobilitás következménye az óvodások és az általános iskolai tanulók jelentős határ menti, valamint budapesti koncentrálódása is.

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy az óvodai nevelésben és az általános iskolai képzésben részt vevő szlovák állampolgárok 90%-a magyarországi állandó lakóhellyel rendelkezik, így ők Magyarország oktatási intézményeit nem azért veszik igénybe, mert annak oktatási képzése jobban megfelel az igényeiknek, hanem azért, mert a szülők Magyarországon élnek, így a gyermeküket is itt taníttatják, neveltetik.

A középfokú oktatásban már a határ menti ingázás jellemző. A szlovák állampolgárságú középiskolások meghatározó része a határ menti térségek magyarok által lakott településeiről érkeznek, és Budapestet, valamint a határhoz közeli nagyobb városok intézményeit választják. Létszámbeli és területi különbség a szakközépiskoláknál és a gimnáziumoknál sem figyelhető meg.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a VEGA 1/0395/17 (Centripetal and centrifugal processes in transformation of regional system in Slovakia) számú projekt támogatásával készült. A szerző köszönetét fejezi ki Varga Gergely osztályvezetőnek (Oktatási Hivatal, Köznevelési Nyilvántartási Főosztály) a köznevelési adatokhoz kapcsolódó információnyújtásért.

IRODALOM

- BAJ, G. (2010): A területhasználat átalakulása. In: HARDI, T.–LADOS, M.–TÓTH, K. (szerk.) *Magyar-szlovák agglomeráció Pozsony környékén = Slovensko-maďarská aglomerácia v okolí Bratislavy*. pp. 196–207., MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet; Fórum Kisebbségkutató Intézet, Győr; Somorja.
- BERÁCS, J. (2011): Diák mobilitás és Magyarország vonzereje. In: BERÁCS, J.–HRUBOS, I.–TEMESI, J. (szerk.) *Magyar Felsőoktatás 2010' Konferencia előadások*, pp. 44–53., Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja, Budapest.
- BERÁCS, J. (2012): Nemzetköziesedés: egy lehetséges kitörési pont a felsőoktatásban. In: BERÁCS, J.–HRUBOS, I.–TEMESI, J. (szerk.) *Magyar Felsőoktatás 2011' Hazai vitakérdések – nemzetközi trendek, Konferencia dokumentumok*, pp. 110–131., Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja, Budapest.
- BERDE, É.–NÉMETH, P. (2014): Az alacsony magyarországi termékenység új megközelítésben. *Statisztikai Szemle*, 92 (3), 253–275.
- CSÁSZÁR, ZS.–WUSCHING, Á. T. (2016): A felsőoktatás nemzetköziesedésének hatása az egyetemvárosok fejlődésére egy pécsi esettanulmány tükrében. *Földrajzi Közlemények*, 140 (3), 245–257.

- ERŐSS, Á.–FILEP, B.–RÁCZ, K.–TÁTRAI, P.–VÁRADI, M. M.–WASTL-WALTER, D. (2011): Tanulmányi célú migráció, migráns élethelyzetek: vajdasági diákok Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 25 (4), 3–19.
- GÁL, ZS. (2011): Munkaerő-migráció Szlovákiából az uniós csatlakozás után komparatív szemszögből. *Demográfia*, 54 (4), 236–269.
- GÖDRI, I.–TÓTH, E. F. (2010): Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozások után – eltérések és hasonlóságok. *Demográfia*, 53 (2–3), 157–204.
- GÖDRI, I. (2004): Etnikai vagy gazdasági migráció? Az erdélyi magyarok kivándorlását meghatározó tényezők az ezredfordulón. *Erdélyi Társadalom*, 2 (1), 37–54.
- HABLICSEK, L. (2004): A nemzetközi vándorlás hatása Magyarország népességének változására. *Demográfia*, 47 (3–4), 300–320.
- HARDI, T.–LAMPL, ZS. (2008): Határon átnyúló ingázás a szlovák–magyar határtérségben. *Tér és Társadalom*, 22 (3), 3–25.
- HARDI, T. (2008): A határtérségek térszerkezeti jellemzői. *Tér és Társadalom*, 22 (3), 3–25.
- HARDI, T. (2009): Changing Cross-Border Movements on the Slovakian-Hungarian Border region after the EU Accession. *Region and Regionalism*, 9 (1), 175–186.
- HARDI, T. (2012): Cross-border suburbanisation: the case of Bratislava. In: CZAPÓ, T.–BALOGH, A. (szerk.) *Development of the Settlement Network in the Central European Countries*. pp. 193–206., Springer Verlag, Berlin.
- HARDI, T.–ZUBRICZKY, G. (2012): A határon átnyúló szuburbanizáció – Pozsony esete In: KUPA, L. (szerk.) *Együttélés és együttműködés – Interetnikus kooperáció Közép-Európában*. pp. 173–185., Virágmandula Kft, Pécs
- HORVÁTH, I. (2004): Az erdélyi magyar fiatalok Magyarország irányú tanulási migrációja 1990–2000. *Erdélyi társadalom*, 2 (2), 59–84.
- IRA, V.–SZŐLLŐS, J.–ŠUŠKA, P. (2011): Vplyvy suburbanizácie v rakúskom a maďarskom zázemí Bratislavy. In: ANDRÁŠKO, I.–IRA, V.–KALLABOVÁ, E. (szerk.) *Časovo-priestorové aspekty regionálnych štruktúr ČR a SR*. pp. 35–40., Geografický ústav SAV, Pozsony.
- JAGODIČ, D. (2010): Határon átvélő lakóhelyi mobilitás az Európai Unió belső határai mentén. In: HARDI, T.–LADOS, M.–TÓTH, K. (szerk.) *Magyar-szlovák agglomeráció Pozsony környékén = Slovensko-maďarská aglomerácia v okolí Bratislavy*. pp. 27–40., MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet; Fórum Kisebbségkutató Intézet, Győr; Somorja.
- KINCSES, Á.–BÁLINT, L. (2016): Vándorlási települési hálózatok a Kárpát-medencében. *Területi Statisztika*, 56 (1), 89–108. <https://doi.org/10.15196/ts560106>
- KINCSES, Á. (2014a): A Magyarországon élő külföldi állampolgárok területi koncentrációja, 2001–2011. *Területi statisztika*, 54 (5), 448–473.
- KINCSES, Á. (2014b): Magyarországon élő külföldi állampolgárok területi jellegzetességei. *Területi statisztika*, 54 (6), 531–549.
- KINCSES, Á. (2014c): Nemzetközi migrációs körkép Magyarországról a 2011-es népszámlálási adatok alapján. *Területi statisztika*, 54 (6), 590–605.
- NOVOTNÝ, L. (2016): Urban Development and Migration Processes in the Urban Region of Bratislava from the Post-Socialist Transformation until the Global Economic

- Crisis. *Urban Geography*, 37 (7), 1009–1029. <https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1139413>
- PÉTI, M.–SZABÓ, B.–SZABÓ, L. (2017): A Kárpát-medence országaiból Magyarországra áttelepült népesség területi mintázata. *Területi Statisztika*, 57 (3), 311–350. <https://doi.org/10.15196/TS570304>
- PÉTI, M. (2017): Nem magyar nemzetiségű Kárpát-medencei áttelepülők Magyarországon. Áttelepülésük jellemzői, letelepedésük területisége, lehetséges hatásuk az őshonos nemzetiségi közösségeinkre. *Demográfia*, 60 (1), 57–103. <https://doi.org/10.21543/dem.60.1.2>
- PUSZTAI, G.–FEKETE, I. D.–DUSA, Á. R.–VARGA, E. (2016): Knowledge brokers in the heart of Europe: International student and faculty mobility in Hungarian higher education. *Hungarian Educational Research Journal*, 6 (1), 60–75. <https://doi.org/10.14413/herj.2016.01.04>
- PUSZTAI, G.–NAGY, É. (2005): A tanulmányi célú mobilitás Magyarország keleti határvidékein. *Educatio*, 2, 360–384.
- RÉDEI, M. (2006): A tanulási célú migráció a világban és itthon. *Demográfia*, 49 (2–3), 232–250.
- RÉDEI, M. (2014): Vándorló diákok. *Demográfia*, 57 (1), 73–93.
- REISINGER, A. (2008): Oktatási kapcsolatok a szlovák–magyar határtérségben. *Tér és Társadalom*, 22 (3), 127–149.
- REISINGER, A. (2010): Oktatás és egészségügy. In: HARDI, T.–LADOS, M. – TÓTH, K. (szerk.) *Magyar-szlovák agglomeráció Pozsony környékén = Slovensko-maďarská aglomerácia v okolí Bratislavy*. pp. 210–220., MTA RKK Nyugat-magyarországi Tudományos Intézet; Fórum Kisebbségkutató Intézet, Győr; Somorja.
- REITEL, B. (2006): Governance in cross-border agglomerations in Europe: the examples of Basle and Strasbourg. *Europa Regional*, 14 (1), 9–21.
- ROHONCZI, E. (2012): Nemzetköziesedés és versenyképesség felsőoktatásban, *Gazdaság & Társadalom*, 4 (3–4), 52–69. <https://doi.org/10.21637/gt.2012.3.4.04>
- SLAVÍK, V.–GRÁC, R.–KLOBUČNÍK, M.–KOHÚTOVÁ, K. (2011): Development of Suburbanization of Slovakia on the Example of the Bratislava Region. In: MARSZAL, T. (szerk.) *Urban Regions as engines of Development*. pp. 35–58. Polish Academy of Science, Committee for Spatial Economy and regional Planning, Warszawa.
- SOHN, C.–REITEL, B.–WALTHER, O. (2009): Cross-border metropolitan integration in Europe: the case of Luxembourg, Basel, and Geneva. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 27, 922–939 <https://doi.org/10.1068/c0893r>
- SOHN, C. (2014): The Border as a Resource in the Global Urban Space: A Contribution to the CrossBorder Metropolis Hypothesis. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38, 1697–1711. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12071>
- SZEMERSZKI, M. (2005): Külföldi hallgatók Magyarországon. *Educatio*, 14 (2), 320–333.
- TAKÁCS, Z.–KINCSES, Á. (2013a): A Magyarországra érkező külföldi hallgatók területi jellegzetességei. *Területi statisztika*, 53 (1), 38–53.
- TAKÁCS, Z.–KINCSES, Á. (2013b): Vajdasági hallgatók Magyarországon. *Területi statisztika*, 53 (3), 253–270.

- TAKÁCS, Z.–TÁTRAI, P.–ERŐSS, Á. (2013): A Vajdaságból Magyarországra irányuló tanulmányi célú migráció. *Tér és Társadalom*, 27 (2), 77–95.
- TÁTRAI, P. (2014): Etnikai folyamatok Magyarországon az ezredforduló után. *Területi Statisztika*, 54 (5), 506–523.
- TEPERICS, K. (2012): A tanulmányi célú nemzetközi migráció Magyarországon – esettanulmány Debrecen. In: NYÁRI, D. (szerk.) *Kockázat - Konfliktus – Kihívás*. pp. 845-858., A VI. Magyar Földrajzi Konferencia, a MERIEXWA nyitókonferencia és a Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciájának Tanulmánykötete. SZTE TTIK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged.
- VAN HOUTUM, H.–GIELIS, R. (2006): Elastic Migration: the Case of the Dutch short-Distance Transmigrants in Belgian and German Borderlands. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 97 (2), 195–202. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2006.00512.x>

HIVATKOZOTT TÖRVÉNYEK

2007. évi LXXX. törvény - a menedékjogról
2011. évi CXC. törvény - a nemzeti köznevelésről

FELHASZNÁLT ADATBÁZIS

- Köznevelési adatbázis, Oktatási Hivatal, 2017
Tájékoztatói adatbázis, KSH, 2017.